

**SPECIFICAȚII MERITOLOGICE ÎN ATESTAREA – 2021
A PERSONALULUI ȘTIINȚIFIC ȘI ȘTIINȚIFICO-DIDACTIC**
**MERITOLOGICAL SPECIFICATIONS IN THE ATTESTATION - 2021
OF THE SCIENTIFIC AND SCIENTIFIC-TEACHING STAFF**

CZU: 371.136

<https://doi.org/10.56329/1810-7087.22.1.01>

TATIANA CALLO,

DOCTOR HABILITAT, PROFESOR UNIVERSITAR

[HTTPS://ORCID.ORG/ 0000-0002-7673-3046](https://orcid.org/0000-0002-7673-3046)

VALERIA VRABIE,

DOCTOR, CONFERENȚIAR CERCETĂTOR

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-2651-7150](https://orcid.org/0000-0002-2651-7150)

VITALIE MINCIUNĂ,

DOCTOR HABILITAT, CONFERENȚIAR CERCETĂTOR

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-4812-8885](https://orcid.org/0000-0002-4812-8885)

ALIONA DANILIUC,

DOCTOR, CONFERENȚIAR UNIVERSITAR

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-2766-7919](https://orcid.org/0000-0002-2766-7919)

MARINA PIȘCENCO, DOCTOR

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0003-3858-696X](https://orcid.org/0000-0003-3858-696X)

GHEORGHE CUCIUREANU,

DOCTOR HABILITAT, CONFERENȚIAR CERCETĂTOR

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0002-2651-7150](https://orcid.org/0000-0002-2651-7150)

AGENȚIA NAȚIONALĂ DE ASIGURARE A CALITĂȚII ÎN EDUCAȚIE ȘI CERCETARE

REZUMAT

Este bine cunoscut faptul că scopul prim al atestării personalului științific și științifico-didactic este acela de a obține un tablou general al stării de facto, proiectând o cale largă de aplicare a numeroaselor elemente dinamice în performarea domeniului. Aceste consemnări, la care se mai adaugă altele asemănătoare în planul atestării personalului științific și științifico-didactic, urmăresc să dezvăluie ceea ce noile mentalități atestaționale numesc „ipostaze”, care determină evoluția concertată a procedurilor și instrumentelor de expertizare și evaluare. În ce ne privește, ne-am propus să identificăm, în cadrul general al modernizării, acele entități care caracterizează și determină tendința generală a tripartiției *meritologie – evaluare – calitate*. Ținând seama de premisa conform căreia atestarea este un proces *sui generis* al calității, am punctat principalele realizări în domeniu în 2021 și am avansat ideea că la originea calității se află principiul meritologic în evaluare.

Cuvinte-cheie: *merit; meritologie; principiul meritologic; ipostaze ale calității; performanță; inteligență/ capacități; efort.*

ABSTRACT

It is well known that the primary purpose of attesting the scientific and scientific-teaching staff is to obtain a general picture of the de facto state, designing a broad way of applying the many dynamic elements in the performance of the field. These notes, to which are added other similar ones in terms of attestation of scientific and scientific-teaching staff, aim to reveal what the new attestation mentalities call "hypostases", which determine the concerted evolution of examination and evaluation procedures and tools. As far as we are concerned, we set out to identify, in the general framework of modernization, those entities that characterize and determine the general trend of the tripartite *meritology - evaluation - quality*. Taking into account the premise that attestation is a *sui generis* process of quality, we pointed out the main achievements in the field in 2021 and advanced the idea that the origin of quality is the meritological principle in evaluation.

Keywords: *merit; meritology; meritological principle; quality hypostases; performance; intelligence/abilities; effort.*

Abordarea funcționalistă a meritologiei

După cum afirmă filosoful A. Marga, „Europa s-a distanțat prea mult de cultivarea personalității creatoare și de orizontul meritocrației” [1, p. 208]. Și nu e de mirare că tot mai multe voci cer astăzi prelungirea democrației liberale cu meritocrația. S-a constatat că țările care au ajuns mai departe sunt acelea care au valorificat în mai mare măsură meritele oamenilor (în fapt, valoarea persoanelor, opinia specialiștilor, prestația fiecăruia). Celelalte plătesc și astăzi costurile rătăcirii printre mijloacele depășite și vor plăti cât timp nu le părăsesc [Ibidem, p. 144]. Când *criteriile meritocratice* sunt încălcate, se calcă în picioare aproape tot ce este important într-o instituție sau în societate [Ibidem, p. 178].

Pentru a ne da seama de forța cercetării, este cazul să prospectăm fie echitatea din lumea meritelor pe care o persoană individuală ar afirma-o prin propriile activități și performanțe, în temeiul propriei dotări, fie echitatea din lumea distribuției și re/distribuției recompenselor. Numai din prospectarea acestor două tipuri de echități la intersecția talentului cu recompense ar apare meritocrația, care, conform lui Arrow, Bowles și Durlauf, este acea practică distributivă, conformă cu dreptatea socială, în care distribuția recompenselor este proporțională cu meritul sau cu contribuția individuală adusă la producere. Societatea meritocratică centrată pe meritele in-

dividuale ale fiecăruia a fost și continuă să fie considerată fie ca societate ideală, ce ar avea șanse să se înscrie pe o traiectorie a dezvoltării numai în condiții de realizare consecventă și riguroasă a egalității șanselor și oportunităților, de afirmare și selectare a talentelor în funcție de performanțele și meritele individuale, fie ca un mare șiretlic în căutarea de strategii pretențioase în producerea de aparente generozități, dar ascunse în înșelarea conștiințelor critice [Apud 2, p. 107].

În alternativa inovației sociale prin cercetare și inovare, recunoașterea meritului individual deține poziția centrală. Meritocrația este afirmată ca acea practică distributivă, conformă cu dreptatea socială, în care distribuția tuturor recompenselor sociale este proporțională cu meritul sau cu contribuția individuală adusă la producere. Astfel, societatea meritocratică are șanse de realizare în condiții de promovare consecventă și riguroasă a egalității șanselor și oportunităților investigaționale, de afirmare și selectare a talentelor în funcție de performanțele și meritele individuale [Ibidem, p. 109; 2].

L. Vlăsceanu ne face atenți la faptul că toți cei care ajung în poziții sau în situații de a avea rezultate cu care se mândresc sunt puțin numeroși. Conform celor mai frecvente estimări, aceștia nu ar reprezenta mai mult de 15-20% din populație. Cercetătorul semnalează că, dacă ceilalți s-ar afla

într-o distribuție uniformă, pe o câmpie plată, fără dealuri și vârfuri, aceasta nu ar însemna că ei nu ar fi capabili și doritori de mari realizări, ci că instituțiile de cercetare nu se preocupă și nici nu dau semne că s-ar angaja să le ofere șanse de a da măsura unor realizări și împliniri frumoase [4, p. 121]. Dorința individului de a-și câștiga aprobarea constituie cu siguranță una dintre cele mai importante forțe coezive ale societății. Dorința de a fi aprobat și recunoscut este un mobil sănătos.

În contextul actual al cercetărilor științifice, conceptul de *principiu meritologic* în evaluarea personalului științific și științifico-didactic pare a fi un fel de noțiune *fuzzy* care, în chiar momentul enunțării sale, aduce în atenție mai multe aspecte, luând valori diferite în funcție de punctul de vedere din care este considerată. Tentativa care încearcă să acrediteze ideea unei definiții a meritologiei se oprește în fața raportului bipolar care unește meritul cu inteligența și efortul depus în vederea atingerii unui rezultat. Meritologia este un principiu reglator care se potrivește și se conectează unui domeniu, este „un model unde se conjugă dreptatea asigurată indivizilor cu performanțe înalte ce au impact favorabil și consecințe pozitive pentru colectivitate” [5, p. 121].

Actualmente, ideea de a reintroduce meritul în procesul evaluativ al domeniului de cercetare și inovare postulează drept condiție esențială faptul de „a demonstra că”. Principiile liberale promovează ideea de merit ca suport al oricărei recunoașteri științifice. Dar meritul este recunoscut și consacrat prin selecție, prin clasificare, deci prin evaluare. Meritologia se axează pe egalitatea șanselor fiecărui pretendent atât la începutul „cursei”, cât și la sfârșitul acesteia. Prin urmare, ea este cea mai dreaptă structură a evaluării, dezvăluind un șir de valori, printre care se înscriu capacitățile și inteligența. Principiul meritologic permite, așadar, crearea unei evaluări corecte, deoarece tot ceea ce realizează persoanele se

datorează eforturilor și meritelor lor de-a lungul studiilor sau activității, și nu pentru alte cauze.

Cu referire la acest punct, există opinii ale cercetătorilor care indică faptul că meritologia ar fi o ideologie care servește la evaluarea celor care aspiră la poziții de privilegiu și „oprirea” pe cei care nu au făcut efortul necesar pentru a poseda competențele de câștig. Meritologia atestațională este una care prețuiește eforturile și traiectoria unui cercetător sau cadru didactic, una care prețuiește persoanele care au reușit să îndeplinească în mod constant obiectivele stabilite. Principiul meritologic este strâns legat de conceptul de eficiență. În special, de dorința de a asigura o maximă eficiență, de realizările fiecărei persoane care se ocupă de raționalitatea activității sale, orientând-o pe calea performanțelor.

Aplicațiile evaluării

Prin urmare, un aspect susceptibil de a introduce anumite clarificări în privința unei verificări corecte a ideii de meritologie este chiar procedura de evaluare, utilizată pentru edificarea unei axiomatici în procesul atestațional. Ceea ce particularizează acest aspect este faptul că este un aspect re-originalizat, premisele sale fiind preluate din evaluare ca noțiune generalizată, fiind furnizat de domeniul pe care urmează să-l analizeze. Principala rațiune a acestei interpolări constă în strânsa legătură dintre elementul meritologic și cel normativ, legătură datorată rolului pe care factorul evaluare îl are în monitorizarea procesului de expertizare. Evaluarea în demersul atestațional este un proces de expertizare a rezultatelor obținute în procesul de cercetare. La nivel atestațional, evaluarea performanței desemnează procesul prin care instituția abilitată estimează performanța unui cadru didactic din învățământul superior în exercitarea funcțiilor sale sau performanța unui doctorand la finalizarea studiilor, a rezultatelor reale pe care, în funcție de așteptări, persoana respectivă a reușit să le atingă.

Starea prezentă a personalității pretendentului este, desigur, rezultatul unei istorii, al unui capital cultural și investigațional, dar nu trebuie ocluate și virtualitățile și posibilitățile viitoare. Este necesar să se identifice cu claritate, pentru fiecare caz, în parte, obiectul evaluării, referențialitatea de la care se va porni în emiterea unei judecăți de valoare. „Foarte adesea, apreciază J. M. Barbier, se constată o mare confuzie cu privire la distingerea obiectului real al evaluării. Acesta nu se cunoaște niciodată cu precizie, mai ales dacă ceea ce este evaluat sunt trăsăturile sau caracteristicile care permit înțelegerea unei realități sau realitatea însăși” [Apud 6].

Dar simpla colecție de date nu constituie încă o evaluare. Trebuie să se emită o judecată de valoare după o scară de valori, explicită sau implicită. Într-un context pluralist, unde coexistă mai multe scări valorice și se realizează o apreciere multilaterală, uneori valorile pot intra în conflict, în anumite împrejurări. Nu este mai puțin adevărat că dificultățile evaluării pot trimite la veritabile disensiuni, degajate de încercarea de a răspunde la întrebări de tipul: *Cum evaluăm? În numele a ce evaluăm?* Apoi, trebuie să observăm că actul evaluării degajă, deseori, un cadru artificial, marcat de o distanță între elementul de observat și rezultatul propriu-zis observat. În vederea conceperii și aplicării adecvate a evaluării, trebuie să se țină cont de câteva mutații de accent, care au survenit în ultimul timp și care au drept consecință o redimensionare și o regândire a strategiilor evaluative, în consens cu o serie de exigente [6].

Diversificarea instrumentelor de evaluare și creșterea gradului de adecvare a acestora la situații concrete este un obiectiv de bază al *Direcției de evaluare în cercetare și inovare (DECI)*. Ca urmare, problematica pe care o generează acțiunea de evaluare face parte din ansamblul teoriei evaluării atestaționale, ca sistem de concepții și tehnici referitoare la aprecierea rezultatelor investigaționale și a procedurilor atestaționale.

Așadar, înțelegerea deplină a naturii acestui proces și a locului său în ansamblul activității de evaluare a personalului științific și științifico-didactic face necesară precizarea scopului urmărit, a funcțiilor ce le îndeplinește, a condițiilor de realizare și a rolului său în corelație cu multiple laturi ale activității de cercetare și inovare. Actul de evaluare poate fi definit ca fiind procesul menit să măsoare și să aprecieze valoarea rezultatelor unei părți a domeniului de cercetare și inovare, a condițiilor în desfășurarea activității respective, prin compararea rezultatelor cu obiectivele propuse, în vederea constatării meritului fiecăruia în acest proces. Importanța și rolul evaluării implică cu necesitate regândirea, transformarea, punerea pe baze noi și flexibilizarea demersului evaluativ în procesul atestațional, crearea unui sistem nou de evaluare, bazat pe criterii unitare, la nivel național, de apreciere a performanțelor. În procesul de evaluare intră două componente: măsura și raportarea la un etalon, la un standard, la un indicator în funcție de care măsura capătă o anumită semnificație [Apud 6].

Evaluarea personalului științific și științifico-didactic este un instrument de reglare a acțiunii publice de consemnare a meritului personal în viața socio-culturală, axându-se pe transformarea în tendințe a unor practici reușite și evidențierea efectelor acestor practici. Conform modelelor europene, DECI a creat un sistem formalizat de evaluare, care poate fi catalogat ca unul simplu, flexibil și apropiat la maximum caracteristicilor de utilitate. Aceste practici conduc în mod evident la reprezentări cu impact social și profesional. Cultura evaluativă, în acest cadru de referință, devine o preocupare constantă în procesul de transformare a acestora într-o stare de spirit pozitivă, atât pentru beneficiari, cât și pentru experții-evaluatori. Evaluarea îndeplinește, din această perspectivă, o funcție critic-constructivă: analizează și interpretează valoric diferite produse

științifice și proceduri din sfera evaluării și susține atitudinile deschise rațional față de inovațiile în perimetrul evaluării personalului științific sau științifico-didactic; furnizează cunoștințele procedurale necesare pentru fundamentarea diferitelor tipuri de rezultate [Apud 5, p. 53].

Scopul evaluării este de a verifica dacă sistemul de conferire a titlurilor științifice sau științifico-didactice funcționează la parametri proiectați în actele oficiale și urmează o traiectorie care conduce la îndeplinirea prevederilor respective. Această verificare este însoțită de o exigență principială, de ghidare sau îndrumare, proiectarea unor acțiuni de soluționare a dificultăților constatate și monitorizarea aplicării lor. Evaluarea de calitate trebuie să îndeplinească următoarele calități: *pertinență*, adică certitudinea că a fost stabilit „rostul” evaluării respective, că obiectul evaluării este unul real, nu conjunctural, că decizia evaluării este una pertinentă și justificată; *validitate*, adică asigurarea că se evaluează exact ceea ce trebuie, și nu altceva: nici în plus, nici în minus; *fiabilitate*, adică să asigurăm ca evaluarea să fie suficient de independentă în raport cu expertul-evaluator și cu condițiile în care se realizează [Ibidem, p. 116].

Meritologia este un fel de justiție socială, când pozițiile profesionale sunt obținute prin merite. În structura meritului au prioritate achizițiile dobândite prin efort, prin muncă, reflectând o ideologie care pune accentul pe responsabilitatea personală în reușita socio-profesională [Apud 7, p. 9]. Perspectiva principiului meritologic comportă o conotație metacognitivă, deoarece fiecare pretendent la titlul științific /științifico-didactic conștientizează faptul că obține ceea ce obține datorită capacităților și efortului său; fiecare are datoria să facă eforturi pentru a exploata propriul potențial, chiar dacă meritul este încă o noțiune mai puțin valorificată, un amestec între ereditar și dobândit, între intern și extern, între capacități și

efort etc. Noțiunea de merit este una compozit, este o juxtapunere între capacități, inteligență, achiziții dobândite prin eforturi și dimensiunea morală, în sensul obținerii cu onestitate a rezultatelor. Așadar, evaluarea personalului științific și științifico-didactic pune în lumină faptul dacă individul respectiv a obținut ceea ce și-a pus ca scop prin performanțe proprii, nu prin falsuri, mituire sau folosind orice alte mijloace necinstite. DECI este entitatea care și-a asumat responsabilitatea de a depista, de a sancționa /valida/recunoaște meritele fiecăruia care aspiră la un titlu științific sau științifico-didactic prin confirmare și „deschiderea” spre obținerea diplomelor, rolul cărora crește semnificativ în ultimul timp. În acest context analitic, în domeniile unde meritologia se impune ca principiu fundamental de justiție sunt necesare evaluări imbatabile, necontestabile, care nu pot și nu trebuie puse la îndoială în ceea ce privește meritul [Apud 7, p. 33].

Consemnarea calității

Principiul calității în evaluarea personalului științific și științifico-didactic desemnează un complex de practici ce traversează întregul mediu respectiv, în totalitatea componentelor sale, orientat spre obținerea de rezultate adecvate, raportate la standarde și indicatori și spre satisfacerea așteptărilor beneficiarilor evaluării. Nevoia înțelegerii unitare a calității a apărut din faptul că nu există, încă, un concept unitar al calității, acesta fiind judecat în funcție de valorile promovate în societate și la nivelul domeniului cercetării și inovării și al situației existente, definită de factorii contextuali și situaționali [Apud 8, p. 6]. Verificarea și evaluarea conformității, raportându-se la indicatorii propuși, la obiectivele stabilite, este realizată valorizând persoanele implicate care au avut un parcurs adecvat pe parcursul derulării activității. De asemenea, etapa de verificare presupune culegerea de informații prin analiză directă sau feedback de la beneficiari [8, p. 11].

Caracteristica de calitate în evaluarea personalului științific și științifico-didactic este orice proprietate a unui produs științific – teză de doctorat, lucrare științifico-didactică, monografie, articol științific, care îi conferă acestuia aptitudinea de a fi conform cu anumite condiții. Specific calității este faptul că ea nu exprimă gradul superlativ, ci este un optim al proprietăților acestui produs științific. Caracteristicile de calitate, în funcție de importanță, sunt *caracteristici funcționale* (de bază, fundamentale) – sunt absolut necesare bunei funcționări și sunt stipulate în actele normative aprobate de instanțele superioare (diverse regulamente, metodologii). De asemenea, putem vorbi despre *caracteristici critice* (recomandări, diverși indicatori de performanță, standarde, criterii). Caracteristicile de calitate, în funcție de *modul de exprimare*, sunt cantitative (un anumit număr de) și caracteristici calitative (atributive, pozitive/negative). Cuantificarea se realizează prin acordare de calificative, punctaje, conform unei grile de apreciere. Caracteristicile de calitate, în funcție de *gradul de generalitate*, sunt specifice (definesc însăși produsul specific unui anumit domeniu, unei specialități științifice) și comune (de disponibilitate) – ca model, ca perspectivă, ca dezvoltare etc. [Apud 9, p. 10-11].

Principiul calității a devenit evident și s-a dovedit excelent în aplicare. Fiind reprezentat de structura organizatorică, proceduri, procese și resurse în cadrul DECI, a fost implementat pentru ca să poată oferi beneficiarului satisfacție și îndeplinirea așteptărilor acestuia. Astfel, evaluarea modernă este determinată să realizeze și să mențină calitatea solicitată cu condiția de a realiza eficiență.

Bazarea pe aceste două principii esențiale, *principiul meritologic și principiul calității*, în procesul atestațional a condus, în 2021, la un șir de rezultate consistente, care au fost posibile doar în cazul unor axiomatice sigure, mediate și pre-

zentând garanția coerenței, fiind susceptibile de a acoperi toate necesitățile atestaționale. Astfel, putem postula eficiența unui sistem de evaluare bine pus la punct, care „se construiește” permanent, plecând de la analize și sinteze interpretative. Problema esențială care preocupă DECI este aceea de a constata dacă norma atestațională, așa cum este ea stipulată în actele normative, este lipsită de contradicții în procesul aplicării. Având în vedere natura fundamentală a corespunderii, este important de a pune în acord aparenta „neregularitate” cu regularitatea și coerența raporturilor ce definesc procesul atestațional la nivelul personalului științific și științifico-didactic.

În acest cadru analitic, trebuie să ținem seama de faptul că aceste două principii constituie promisiuni ferme pentru viitoare perfecționări, căci, acționând permanent asupra procesului din perspectivă normativă, ele devin garanții de progres. Negate în mod deliberat, ele „își continuă drumul”, însă mimând procesul ce le exclude, fapt care constituie un pericol pentru domeniu, „manipulat” conform cerințelor la îndemâna oricui. Procesul atestațional promovează actualmente o adevărată ideologie a calității. Or, acest lucru presupune activarea unei dimensiuni fundamentale a fenomenului atestării personalului științific și științifico-didactic, în special, funcția sa meritologică.

Atestarea, ca noțiune, presupune totalitatea activităților care au ca scop esențial de a stabili îndeplinirea de către un subiect a unor condiții cuprinse într-un referențial prestabilit. În domeniul calității, atestarea trebuie să stabilească conformitatea *unui proces* (respectarea procedurilor regulamentare de atestare), *a unui produs* (îndeplinirea indicatorilor de performanță a tezei de doctorat) și *a unui serviciu* (evaluarea atestării ca atare). Referențialul este, de obicei, un standard de calitate. *Atestarea conformității* se definește drept stabilirea de către un organism că un pro-

ces sau un produs este conform cu specificațiile de referință, care pot fi un standard, o normă sau un document reglatoriu. În cadrul sistemului de atestare a conformității se compară entitatea supusă expertizării cu documentul de referință relevant. Atestarea calității este, din punct de vedere al funcționalității, obligatorie. În cadrul atestării personalului științific și științifico-didactic vorbim de calitatea de proces (procedurile de atestare) și calitatea de produs (teza de doctorat). *Calitatea de proces* presupune conformitatea cu cerințele procedurale prevăzute de actele normative. Orice abatere de la specificațiile acestor cerințe înseamnă o diminuare a calității. Aprecierea calității procesului presupune stabilirea unor proceduri documentate care definesc activitățile de conferire a titlului științific sau științifico-didactic, evaluarea eficacității potențiale a demersului, stabilirea metodelor de monitorizare a parametrilor procesului atestațional. *Calitatea de produs* presupune o mărime măsurabilă definită exact ca fiind ansamblul caracteristicilor de calitate a tezei de doctorat. Pe baza acestei definiții, o teză de doctorat va fi de calitate în măsura în care ansamblul de caracteristici va satisface cerințele față de asemenea lucrări. *Indicatorii calității* tezelor de doctorat constituie expresii cantitative ale caracteristicilor acestora și arată măsura în care acestea îndeplinesc condițiile specifice elaborării lor.

Aici trebuie să menționăm despre mai multe ipostaze ale calității și meritologiei în procesul de evaluare a personalului științific și științifico-didactic.

Ipostaza perfecțiunii, calitatea și meritologia reprezentând o entitate absolută, fiind percepute adecvat de fiecare beneficiar în mod aparte. În acest context, și-au desfășurat activitatea *9 comisii de experți*, fiind implicați în procesul de evaluare a personalului științific și științifico-didactic *129 de experți-evaluatori* și atestând în total *593 de dosare*.

Elaborarea actelor normative, fiind unul dintre obiectivele de bază ale DECI, a continuat să fie o preocupare a DECI pe întreaga perioadă a anului 2021. Actele elaborate vin, pe de o parte, să contribuie la asigurarea funcționalității entității și realizarea eficientă și eficace a funcțiilor, atribuțiilor și responsabilităților stabilite regulamentar. Pe de altă parte, acestea susțin și promovează calitatea și cultura calității în domeniul cercetării și inovării. Statutul documentelor elaborate este foarte diferit. Potrivit prevederilor legale, unele din proiecte au fost examinate și aprobate prin decizia Consiliului de conducere sau prin ordine interne, iar o parte din documentele elaborate au fost remise, în variantă de proiect, Ministerului Educației și Cercetării (MEC), pentru examinare și aprobare sau pentru promovare și aprobare prin hotărâre de guvern. Printre acestea se înscriu propuneri de modificare și completare a Regulamentului de conferire a titlurilor științifico-didactice în învățământul superior – HG 325/2019 (nr. 18-05 din 12 ianuarie 2021); propuneri de modificare și completare a Nomenclatorului specialităților științifice – HG199/2013 (nr. 214-05 din 22 februarie 2021); propuneri pentru definitivarea proiectului Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Metodologiei de evaluare a organizațiilor din domeniile cercetării și inovării (nr. 508-05 din 29 aprilie 2021); proiectul Standardelor de calitate a tezelor de doctor habilitat (nr. 214-05 din 22 februarie 2021); completarea Regulamentului de organizare și desfășurare a Concursului „Teza de doctorat de excelență a anului” (decizia CC nr. 3 din 29 ianuarie 2021); modificarea și completarea Regulamentului cu privire la evaluarea, clasificarea și monitorizarea revistelor științifice (deciziile CC nr. 15 din 27 aprilie 2021 și nr. 18 din 22.12.2021); completarea Regulamentului Comisiilor de experți în domeniul atestării (decizia CC nr. 16 din 27 aprilie 2021); completarea Regulamentului de funcționare a consiliilor științifice

specializate și de conferire a titlurilor științifice (deciziile CC nr. 17 din 25 iunie 2021).

Ipostaza de produs – calitatea fiind considerată o mărime care poate fi măsurată exact și este definită ca reprezentând ansamblul caracteristicilor de conformitate ale produselor evaluate: teze de doctorat/post-doctorat, publicații științifice și didactice, activități științifice și de valorificare a rezultatelor cercetării. Pe acest fundal, în anul 2021 au fost conferite 18 titluri de doctor habilitat și confirmate 123 de titluri de doctor, din care 61 – conferite de către Consiliile științifice specializate de susținere publică a tezelor și 62 – de către organizațiile din domeniile cercetării și inovării, ca urmare a susținerii tezelor în Comisiile de susținere publică a tezelor de doctorat în cadrul școlilor doctorale. Pentru prima oară numărul persoanelor care au obținut titlul de doctor în urma studiilor în cadrul școlilor doctorale l-a depășit pe cel al persoanelor care au absolvit doctoratul în conformitate cu procedurile în vigoare până în anul 2015. Pe parcursul anului 2021 au fost examinate 184 de dosare și demersuri ale instituțiilor privind acordarea dreptului de conducător de doctorat. În urma examinării acestora, 154 de persoane au fost aprobate cu drept de conducător de doctorat la 185 de specialități, reprezentând 33 de instituții. Din numărul total, 14 persoane au obținut din oficiu calitatea de conducător de doctorat la specialitățile în care au susținut tezele de doctor habilitat, în conformitate cu prevederile Metodologiei de aprobare a conducătorilor de doctorat (HG326/2019).

Numărul titlurilor științifice conferite în perioada funcționării sistemului național de atestare a personalului științific (1993-2021) a ajuns la 5453, din care 644 de titluri de doctor habilitat și 4809 titluri de doctor. Au fost conferite, de asemenea, 565 de titluri de profesor universitar și 2619 titluri de conferențiar universitar, iar numărul total al persoanelor care au drept de conducere a docto-

ratelor în Republica Moldova, la 01.01.2022, este de 1163 de persoane, inclusiv 310 care au obținut acest drept în conformitate cu prevederile noii Metodologii de aprobare a conducătorilor de doctorat (HG326/2019).

Ipostaza de proceduri – calitatea reprezintă conformitatea cu cerințele regulamentare. Structura unei expertizări include următoarele elemente: (a) scopul expertizei, de obicei aceasta reprezintă evaluarea procesului și calitatea produsului acestui proces (teza de doctorat, titlul științifico-didactic); (b) obiectul expertizei – caracteristicile calitative ale produsului; (c) mijloacele expertizei – qualimetrice (din lat. *qualis-calitate; melreo-mă-sor*); (d) procedura expertizei – elaborată de organul abilitat; (e) produsul expertizei – concluzia coordonată în comisia de experți; (f) criteriile expertizării – generale, care permit evaluarea semnificației în raport cu tendințele, scopul și direcțiile cercetării; speciale – permite evaluarea competenței autorului și plenitudinii de conținut a tezei, corespunderea cu rigorile normative și conceptuale; particulare – permit evaluarea nivelului de fundamentare a tezei din punct de vedere al posibilităților de implementare a rezultatelor și a viabilității sale; (g) formele expertizei: individuală, colectivă, complexă; (h) tipul expertizei – de verificare normativă în bază de standarde de calitate.

În aceste circumstanțe, evaluarea pentru *formarea Consiliilor științifice specializate* pentru susținerea tezelor (CȘS) constituie etapa cea mai importantă de atestare a candidaților la titlul științific în cadrul DECI: a fost aprobată formarea a 8 CȘS pentru susținerea tezelor de doctor habilitat și a 64 CȘS pentru susținerea tezelor de doctor în cadrul a 27 de instituții.

Ipostaza de efort – calitatea produselor este definită prin intermediul cantității și valorii produselor prezentate. Un produs științific sau științifico-didactic este considerat de calitate

atunci când oferă anumite performanțe la un nivel acceptabil. Un real determinant pe care-l reclamă meritologia este efortul care constată, în ultimă instanță, caracterul obiectiv al meritului. Pătrunderea dincolo de aparențe, traversarea și găsirea unui fenomen real, face ca efortul să cadreze cu un context euristic autentic. Efortul, ca instrument ce servește meritologiei, își influențează rezultatele, chiar dacă el aparent servește la a menține contactul cu cercetarea, înlesnind drumul către aceasta. Dată fiind această situație, meritologia își justifică calitatea de principiu științific, fiind concepută ca o *techne* cu misiune foarte clară [Apud 10, p. 62].

În alți termeni, tezelor de doctor susținute în cadrul școlilor doctorale li se atribuie un calificativ, de la *Excelent* la *Nesatisfăcător*. Organizațiile din domeniile cercetării și inovării au atribuit doar calificativele *Excelent* (39% din teze) și *Foarte bine* (61% din teze) la cele 64 de teze examinate în vederea confirmării titlului științific. ANACEC a mărit calificativul, de la *Foarte bine* la *Excelent*, la 3 teze, autorii cărora au înregistrat rezultate importante recunoscute la nivel internațional. În același timp, numărul tezelor cărora le-a fost atribuit calificativul *Excelent* s-a redus (23% din teze), fiind atribuite și noi calificative – *Bine* (20%) și *Nesatisfăcător* (3%). Acest fapt demonstrează o supraapreciere a tezelor de doctor în cadrul instituțiilor în care sunt susținute, chiar dacă de multe ori criteriul cantitativ privind numărul și locul de publicare al lucrărilor științifice nu permite atribuirea calificativului respectiv (de exemplu, minimum 2 publicații incluse în bazele de date Web of Science sau Scopus pentru calificativul *Excelent*).

Ipostaza de capacități – calitatea produsului reprezintă aptitudinea de a fi corespunzătoare cerințelor la un nivel superior. Excelența, în acest context, este o manifestare umană deosebită, cu multiple fațete, având ca element comun excepționalitatea și fiind realizată prin combinarea

reușită a unor capacități intelectuale și aptitudini deosebite cu anumite trăsături de personalitate.

În acest cadru este relevant Concursul National „Teza de doctorat de excelență a anului”. Diplome de laureat și Premii în numele unor personalități științifice marcante din Republica Moldova: Ion Ganea, Natalia Gheorghiu, Valeriu Canțer, Virgil Mândăcanu, Anatolie Jacotă, Vsevolod și Stanislav Moscalenco, Nicolae Bucun, Constantin Turță, Vladimir Axionov, au fost înmânate celor 12 câștigători. Acest concurs, inițiat de către Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare, a ajuns la cea de-a 11-a ediție. În ediția din anul 2021 au fost înaintate la concurs, de către comisiile de experți în domeniul atestării, 22 de teze, inclusiv 1 teză de doctor habilitat și 21 de teze de doctor în științe. În conformitate cu Regulamentul de desfășurare a competiției, au fost desemnate 11 teze de doctorat de excelență (de gradul I, II și III) și 1 teză de doctor habilitat de excelență în trei domenii: științe ale naturii și vieții; științe reale și tehnice; științe socioumane. Conducătorilor și consultanților științifici ai tezelor laureatilor le-au fost decernate diplome de merit.

În același timp, au fost respinse 5 demersuri pentru formarea CȘȘ de susținere a tezei de doctor și tezei de doctor habilitat, pe motiv de nesatisfacere a cerințelor înaintate față de tezele de doctorat. De asemenea, au fost respinse 14 demersuri depuse de instituții pentru confirmarea titlului științifico-didactic, inclusiv 1 de profesor universitar și 13 de conferențiar universitar. Principalele motive pentru respingere au fost neîndeplinirea cerințelor privind numărul minim de publicații, editarea lucrărilor didactice, participarea în proiecte și constatarea abaterilor de la buna conduită în cercetarea științifică.

Ipostaza de certificare. Pe parcursul anului 2021 au fost organizate 6 manifestări în cadrul cărora au fost înmânate diplome de doctor habilitat – 20 și doctor – 51, certificate de recunoaștere și

echivalare a actelor obținute în străinătate – 11, și de conducător de doctorat – 109. În cadrul acestora 191 de persoane au primit diverse acte de atestare.

Ipostaza contractuală. Din totalul titlurilor științifice conferite în Republica Moldova în anul 2021, un titlu de doctor habilitat și 15 titluri de doctor au fost conferite cetățenilor străini. Majoritatea cetățenilor străini care au obținut titluri în Republica Moldova reprezintă România (12), urmată de Israel (2), Slovacia și Qatar (câte 1). În total, în perioada existenței sistemului național de atestare a personalului științific (1993-2021) cetățenii străini, reprezentând 45 de țări, au obținut 744 de titluri științifice, inclusiv 18 de doctor habilitat. Peste 2/3 din aceștia sunt cetățeni ai României.

Evoluția socio-economică și culturală demonstrează necesitatea aducerii în prim-plan a domeniului de cercetare științifică, care își asumă calitatea în marea sa varietate de aspecte. Modernizarea generează modernitate în măsura în care induce transformări profunde în toate componentele atestării, în gândirea și comportamentele beneficiarilor atestării cadrelor științifice și științifico-didactice. În acest context, atestarea se bazează pe o evaluare de expertiză criterială, care are rolul de a furniza informații funcționale, ea nu este un scop în sine, ci se realizează în vederea adoptării unor decizii de îmbunătățire. Acum pe primul plan trece *cultura cercetării științifice*, când „minte este o gazdă primitoare a cunoașterii” și a descoperirii și care implică toate formele de cercetare. Astfel, se pregătește terenul pentru ceea ce am putea numi *societatea științei*, un vector al căreia ar putea fi transformarea cunoașterii într-o necesitate socială totală.

Pe parcursul anului au fost valorificate diverse roluri de consemnare a valorilor de merit și de calitate:

1. *Promotori* ai unui larg proces de ameliorare a activității de expertizare a dosarelor de atestare,

conlucrând cu experții în vederea aplicării unor competențe critice în raport cu tezele de doctorat examinate, a unor strategii de analiză rezolutivă și decizională;

2. *Monitori* în procesul de evaluare a calității, modelând diverse instrumente ale performanței (niveluri, scări de evaluare, criterii, formulare, măsurători, referențial etc.) pentru a pune în valoare calitatea produsului științific, dar, fapt care nu este deloc neglijabil, și personalitatea pretendentului la titlul științific sau științifico-didactic;

3. *Generatori* ai atestării conformității produselor științifice și didactice din perspectiva utilității acestora, măsurii în care, prin ansamblul caracteristicilor lor, acestea satisfac criteriile prestabilite;

4. *Stimulatori* ai unor proceduri de atestare documentate, care definesc activitatea de conferire/confirmare a titlurilor științifice și științifico-didactice și a transparenței /publicității procesului de expertizare (registru expertizor, al comisiilor de experți);

5. *Protagonisții* corectitudinii expertizării, prin supravegherea respectării structurii unei expertizări corecte;

6. *Susținători* ai independenței experților, care asigură *calitatea ca realitate*, ca mecanism al evaluării calității fără de care nici un proces de atestare nu este posibil; prin calitate se înțelege inclusiv nivelul științific, deoarece un produs cu performanțe științifice scăzute, departe de un nivel stabil, nu poate fi considerat de calitate;

7. *Animatorii* atestării ca o exprimare oficială a încrederii, prin orientarea spre antrenarea mai activă a societății științifice în procedurile atestării;

8. *Popularizatori* ai practicilor internaționale în procesul de evaluare (criteriul bibliometric, integritatea pretendentului, plusvaloarea cercetării, Franța, Polonia; principiul precauției, principiul reputațional, Germania; anonimatul în evaluare, China; aderarea la ideea „doctorului european” și la ideea „știința în limba engleză”, Europa etc.);

activitatea expertului constă în aprecierea, stabilirea calității unui produs și a caracteristicilor sale, pentru care există un etalon mai mult sau mai puțin obiectiv și bine determinat (practică internațională confirmată);

9. *Garant* al posibilităților de modernizare a procesului de atestare, de tranziție la modernitatea reflexivă, modernitatea care acționează asupra ei însăși; modernizarea atestării se produce ca schimbare de jos în sus;

10. *Creatori* de idei de perspectivă: aplicarea metodei „360 grade”, care presupune expertizarea circulară a procesului de atestare pentru a vedea tabloul general al atestării; certificarea experților, care au competența necesară în vederea expertizării dosarelor de atestare și care sunt în drept să acorde servicii de expertizare etc.

Principalele dificultăți în procesul de evaluare a cercetării și inovării țin de dimensiunea comunității academice și de nivelul culturii evaluării în Republica Moldova. Comunitatea redusă numeric și numărul limitat de specialiști pe ramuri/profiluri științifice limitează obiectivitatea evaluării. Un număr mic de experți sunt gata să-și asume responsabilitatea de a respinge dosare neconforme. Totodată, nu funcționează factorul de reputație, care stă la baza dezvoltării unor comunități performante de cercetători.

O provocare majoră în domeniul atestării personalului științific și științifico-didactic constă în aplicarea actelor normative aprobate în ultimii ani și, totodată, asigurarea respectării unor standarde de calitate în acest proces. Contradicțiile existente în diferite acte, lipsa unei viziuni unitare și a luării în considerare a bunelor practici internaționale la elaborarea și aprobarea acestora, cerințele reduse stipulate pentru obținerea anumitor calificări, coroborate cu manifestările tot

mai frecvente, la diferite niveluri, ale nihilismului juridic și moral, pot afecta grav calitatea evaluării în cercetare și educație doctorală. Această provocare este în special actuală în procesul de asigurare a calității diferitelor elemente ce constituie sistemul studiilor doctorale: școli doctorale, conducători de doctorat și teze de doctorat.

Concluzii

În felul acesta, din perspectiva ideilor meritologice, meritul științific sau științifico-didactic este și trebuie să se convertească într-o valoare socială. Natura legăturii dintre diploma de doctor/doctor habilitat sau atestatul de conferențiar/profesor și poziția socială trebuie să se afle în atenția domeniului de evaluare, acest lucru fiind un garant al funcționării meritocratice a societății. Transpunerea obținerii unei diplome de doctor/doctor habilitat într-o reușită socială, adică un câștig în societate sau în activitate/profesie/în viață prin merit personal este o perspectivă pozitivă a principiului meritologic. Evaluarea personalului științific și științifico-didactic legitimează meritul doctorandului/cercetătorului/cadrului didactic, acest lucru fiind condiția fundamentală a meritologiei. Altă condiție ar fi evaluarea corectă din punct de vedere științific și echitabilă din punct de vedere moral.

Trebuie să observăm că, în virtutea unei triple și necesare adecvări între meritologie – evaluare – calitate, procesul atestațional modern, pentru a reuși să asigure calitatea, ține seama de diferitele grade de referențialitate, reconsiderând reperele și instrumentele de expertizare și evaluare, în sensul dialectizării lor prin renunțare la perimat. Aplicarea principiilor are proprietatea de a potrive exact părțile componente într-un tot întreg, împlinindu-se în substanța atestării, conferind acesteia fundamentare și performativitate.

REFERINȚE

1. MARGA, A. *Educația responsabilă. O viziune asupra învățământului românesc*. București: Niculescu, 2019. 389 p. ISBN 978-606-38-0314-7.
2. VLĂSCEANU, L. *Educație și putere. Sau despre educația pe care încă nu o avem*. Vol.I. Iași: Polirom, 2019. 207 p. ISBN: 978-973-46-7815-0.
3. WOOLDRIDGE, A. *The Aristocracy of Talent: how Meritocracy made the Modern World*. Ed: Skyhose, 2021. 504 p. ISBN 13: 978-151-07-686-11.
4. VLĂSCEANU, L. *Educație și putere. Sau despre educația pe care am putea s-o avem*. Vol.II, Iași: Polirom, 2019. 263 p. ISBN: 978-973-46-8064-1.
5. MANOLESCU, M. *Evaluarea în educație. Meritocrația și mediocritatea*. București: Editura Universitară, 2019. 416 p. ISBN: 978-606-28-0877-8.
6. *Evaluarea – componentă a procesului de învățământ*. Disponibil: <https://www.rasfoiesc.com/educatie/didactica/gradinita/Evaluarea-componenta-a-procesului.php>. Accesat: 04.02.2022.
7. DURU-BELLAT, M. *Le merit contre la justice*. Paris: Les Presses de Sciences Po, coll. „Nouveaux débats”, 2009. 166 p. ISBN: 978-272-46-1130-4.
8. *Introducere în calitate*. Disponibil: <https://sim.tuiasi.ro/wp-content/uploads/Gheorghiu-ICPM.pdf>. Accesat: 03.03.2022.
9. DOGARU, M., DUMITRU, A. *Calitate în educație*. București: MECTS, 2011. 70 p.
10. CALLO T. *Principiul meritologic în învățământ*. Chișinău: IȘE, 2021. 200p. ISBN: 978-9975-48-192-2.